

Voksende integritetsproblemer i forskningen: Hvor langt kan vi komme med lovgivning og regulering?

Der er voksende tegn på fremkomsten af en regulær videnskabelig krise, hvor udbredelsen af såvel decideret uredelighed som tvivlsomme forskningspraksisser underminerer forskningens kvalitet og dermed potentielt også den samfundsmæssige tillid til videnskaben. At der er åbenlyse problemer i visse dele af videnskaben, vil få efterhånden betvivle, men både omfang, årsager og mulige løsninger er stadig omdiskuterede. Fra politisk side har bestræbelserne på at adressere problemstillingen hidtil primært rettet sig mod lovgivning, sanktionering og formulering af «Codes of Conduct». Spørgsmålet er imidlertid om de dominerende diagnoser af problemernes primære årsager er korrekte, og dermed om de foreslåede løsninger kan forventes at få nogen afgørende effekt?

KAARE AAGAARD,
seniorforsker, Aarhus Universitet,
ka@ps.au.dk

JESPER W. SCHNEIDER
professor, Aarhus Universitet,
jws@ps.au.dk

NIELS MEJLGAARD,
centerleder, Aarhus Universitet,
nm@ps.au.dk

Forskningsintegritet er for alvor kommet på dagsordenen de senere år. Det gælder ikke bare internt i det videnskabelige system, men også eksternt i politisk/administrative cirkler samt i den bredere offentlighed. Særligt to argumenter har fået stor opmærksomhed: 1) at majoriteten af alle publicerede videnskabelige resultater er forkerte, og 2) at incitamenterne i det eksisterende forskningssystem leder til en naturlig selektion af dårlig videnskab. Opmærksomheden kan blandt andet aflæses i lanceringen af en ny dansk Lov om Videnskabelig Uredelighed; I omfanget af en nyligt overstået *World Conference on Research Integrity* med mere end 800 deltagere; samt i uddelingen af dedikerede forskningsmidler til dette tema. Denne artikels

forfattere arbejder således aktuelt på et stort projekt om tvivlsomme forskningspraksissers udbredelse og årsager finansieret af det danske Uddannelsesministerium.

Fabrikation af data og andre former for bevidst snyd er kun toppen af isbjerget

De håndgribelige tegn på videnskabens tilsynsladende krise er ikke bare hyppige tilbagetrækninger af artikler og opsigtsvækkende svindelsager, men også flere og flere indikationer på et betydeligt omfang af såkaldte tvivlsomme forskningspraksisser. Herunder kan der blandt andet observeres problemer med reproducerbarhed, publikationsbias, foruroligende høje forekomster af falske positive resultater og generelt overestimerede effektstørrelser. Det anerkendes i stigende grad, at problemet med tvivlsomme forskningspraksisser formentlig er mere alvorligt end konsekvenserne af de spektakulære svindelsager, fordi udbredelsen af førstnævnte efter alt at dømme er langt større. Tvivlsom forskningspraksis er således en reel trussel mod forskningens kvalitet og pålidelighed. Allerede nu ses de første tegn på at krisen underminerer samfundets tillid til videnskaben som social

institution og herunder også villigheden til at finansiere den på det nuværende niveau.

Flere forklaringer på udbredelsen af tvivlsomme forskningspraksisser

Der er mange bud på mulige årsager til denne såkaldte krise i videnskaben, men indtil videre må hovedparten dog betegnes som overvejende spekulative. Blandt de mange bud kan der peges på mindst tre centrale forklaringsmodeller. Den første henfører primært problemet til inkompetence og uvidenhed hos et stort antal forskere. Ifølge denne forklaring er hovedproblemet en utilstrækkelig oplæring i især statistiske metoder, og løsningen vil derfor være mere og bedre træning samt yderligere oplysning, blandt andet gennem formuleringen af *Codes of Conduct* og institutionelle retningslinjer. En anden hovedkategori af forklaringer peger på, at problemet ikke blot skyldes uvidenhed og manglende færdigheder, men at krisen også er resultatet af intentionel handling. Problemet kan dermed blandt andet tilskrives manglende kontrol og medfølgende sanktioner. Mulige løsningsmodeller knyttet til denne forklaringsmodel bliver således faktorer som sanktioner, monitoring, formelle organer til behandling af uredelighedssager samt stærkere socialisering. Endelig peger en tredje forklaringsmodel på, at det videnskabelige system domineres af en række institutionelle incitament, der ganske simpelt undergraver robust forskning. Argumentet er helt kort, at videnskabens eksisterende belønnings- og evalueringsmekanismer tilskynder til brug af metoder, der resulterer i høj pro-

“Det anerkendes i stigende grad, at problemet med tvivlsomme forskningspraksisser formentlig er mere alvorligt end konsekvenserne af de spektakulære svindelsager, fordi udbredelsen af førstnævnte efter alt at dømme er langt større”

“I givet fald er det selve ryggraden i det videnskabelige system, herunder ikke mindst kvalitetssikringssystemerne i form af *peer review* i relation til såvel publicering som karriere-beslutninger, der må ændres”

duktivitet og høj sandsynlighed for overraskende fund. Trods utilstrækkelig robusthed finder denne type studier ofte let vej til selv højt profilerede tidsskrifter, da nybrud, grandiose konklusioner og *over-certainty* synes at trumfe grundighed og erkendelse af usikkerhed. Hvis denne tredje forklaringsmodel har noget på sig, fremstår spørgsmålet om mulige løsninger langt mere vanskeligt og komplekst end i forbindelse med de to første, som hidtil har været udgangspunktet for politiske initiativer. I givet fald er det selve ryggraden i det videnskabelige system, herunder ikke mindst kvalitetssikringssystemerne i form af *peer review* i relation til såvel publicering som karriere-beslutninger, der må ændres.

Er der tale om internt eller eksternt drevne problemer?

Hvor der på det politiske niveau har været fokus på de to første modeller, synes mange aktører internt i det videnskabelige system aktuelt at abonnere på den tredje forklaringsmodel. Det sker dog oftest ud fra et perspektiv, der bekvemt peger på at årsagerne til problemerne primært skal findes udenfor det akademiske system – typisk i form af påvirkning fra politiske og kommercielle interesser. Hyper-konkurrence om bevillinger og stillinger, publiceringspres og ukritisk brug af indikatorer trækkes i den sammenhæng oftest frem som primære forklaringsfaktorer. Selvom disse faktorer utvivlsomt bidrager til at forstærke de observerede problemer, overser forklaringsmodellen imidlertid i de fleste tilfælde behændigt, at kvalitetssikring og belønning stadig i vidt omfang er internt videnskabelige processer udført af forskningssamfundet selv. Med andre ord, de videnskabelige eliter, der gennem positioner i forskningsråd, *Editorial Boards* og videnskabelige *Societies* afgørende påvirker systemets centrale dynamikker, har ikke blot et betydeligt ansvar for udviklingen, men også en central placering i forhold til at iværksætte forandringer. Samtidig har såvel disse aktører som de toneangivende tidsskrifter dog også en stærk interesse i at bevare *status quo*.

Spørgsmålet er derfor, om det er fra denne kant, at vi kan forvente forandringer?

Nye initiativer giver håb for fremtiden

Mange synes i dag at anerkende, at videnskabens krise er reel i store dele af systemet, og at der formentlig skal væsentligt mere end lovgivning, oplysning og *Codes of Conduct* til at skabe virkelig forandring. Ligeledes tvivler de fleste på at disse forandringer af sig selv vil blive gennemført af dem, der har størst (kortsigtet) interesse i at bevare den nuværende forretningsmodel. Blandt de sidstnævnte er ikke mindst de store forlag som eksempelvis Elsevier afgørende aktører. Resultatet af denne er-

kendelse er imidlertid ikke kun fortvivlelse og resignation, men også en voksende underskov af *bottom up* initiativer under overskrifter som *Open Science*, *Open Access*, *Open Data* og i form af alternative former for kvalitetssikring og udvikling af bredere evalueringskriterier. Langsomt men sikkert ser denne type af initiativer ud til at vinde frem, og allerede nu udfordrer de dele af det eksisterende publiceringssystem. Indtil videre fremstår reaktionerne fra systemets etablerede aktører primært som symbolske og synes i vidt omfang at afspejle en strategi om at forsøge at inddæmme problemet, men spørgsmålet er, om denne strategi kan fastholdes i længden? Ligeledes er det væsentligt at påpege, at selvom det videnskabelige system har et afgørende medansvar for krisen, så er de politiske rammebetingelser også en væsentlig del af problemstillingen. Den politiske satsning på *Codes of Conduct* og lignende initiativer fremstår således lidt hul, når der samtidig både skrues op for konkurrencen på alle niveauer og indføres flere og flere endimensionelle evalueringssystemer. 🌀

“Langsomt men sikkert ser denne type af initiativer ud til at vinde frem, og allerede nu udfordrer de dele af det eksisterende publiceringssystem”

